

УДК 37.091.12:346.9:36–051

*Юрченко Є. О.,
к. політол. н.,
доцент кафедри
соціально-правового
захисту населення,
НПУ ім. М. П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЦИВІЛІСТИКИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДО НАДАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

У статті проаналізовано особливості соціально-педагогічної діяльності в сфері цивільного права в процесі підготовки студентів до надання юридичної допомоги. Визначено види професійної діяльності, якою можуть займатися фахівці соціально-правового захисту у сфері цивільних відносин, здійснюючи соціальний супровід клієнта. Проаналізовано юридичний поділ суб'єктів, які можуть потребувати юридичної допомоги у сфері цивілістики. Окреслено їх гарантовані державою права на соціальні пільги, послуги, державні допомоги та правовий порядок їх здійснення. Посилаючись на положення цивільного права, розтлумачено категорію “представництво”, за допомогою якого суб'єкти здатні представляти свої інтереси у договірних правовідносинах.

Ключові слова: *цивільні правовідносини, юридична діяльність, звернення громадян, представництво, нотаріальне посвідчення.*

В статье проанализированы особенности социально-педагогической деятельности в сфере гражданского права в процессе подготовки студентов к оказанию юридической помощи. Определены виды профессиональной деятельности, которой могут заниматься специалисты

социально-правовой защиты в сфере гражданских отношений, осуществляя социальное сопровождение клиента. Проанализировано юридическое разделение субъектов, которые могут потребовать юридической помощи в сфере цивилистики. Определены их гарантированные государством права на социальные льготы, услуги, государственные пособия и правовой порядок их осуществления. Ссылаясь на положения гражданского права, разъяснено категорию “представительство”, посредством которого субъекты способны представлять свои интересы в договорных правоотношениях.

Ключевые слова: гражданские правоотношения, юридическая деятельность, обращения граждан, представительство, нотариальное заверение.

This paper analyzes the features of social and educational activities in the field of civil law in training students for legal aid. We determined the types of professional activity which can be handled by experts of social and legal protection in the field of the civil relations for making the social support of customer. Analyzed the legal separation of subjects who may need legal assistance in the area of civil law. Due to the limited legal status of special subjects, the boundaries of their civil capacity and has a range of rights and responsibilities that a person can do on their own and whose implementation requires representation by law. The law office engaged parents (adoptive parents) who are the legal representatives of their minor children and adolescents as well as guardians and trustees.

Keywords: civil relations, legal activities, appeals, representation, notarization.

Протягом життя особи постійно вступають у різного роду відносини, для юридичного оформлення яких в більшості випадків потрібно укласти договір, тобто задіяти сферу цивілістики. В ній особа може самостійно представляти свої інтереси, а може від її імені діяти й інший суб'єкт. У такому разі постає питання правильного представництва інтересів особистості через юридично оформлену довіреність. Для некомпетентних в юриспруденції суб'єктів досить важко самостійно розтлумачити норми законодавства, яке тим паче постійно змінюється. Більшість громадян держави залишаються незахищеними через нездатність звернутися до компетентних органів через матеріальне становище. Соціальні правозахисники в міру своїх обов'язків, закріплених на законодавчому рівні, покликані допомагати населенню

України в правомірному використанні та забезпеченні їх інтересів. Тому-то, так актуально запроваджувати в програму професійної підготовки студентів соціально-правового захисту населення лекційні та семінарські заняття з соціально-педагогічної діяльності у сфері цивільних відносин.

Загальні закономірності розвитку цивілістики розглядаються студентами в процесі вивчення дисциплін “Цивільне право” та “Цивільно-процесуальне право”. Тому дана тематика на теоретичному рівні може використовуватися при викладанні цих дисциплін, а також при написанні методичних рекомендацій. У практичному напрямі зазначена тема особливо важлива при наданні юридичних консультацій студентами в процесі проходження практики та у їх фаховій діяльності в майбутньому.

В науковій сфері проблемам правового оформлення цивільних правовідносин присвячено окремі праці у галузі юридичних наук таких науковців, як В. А. Нагорняк, О. Є. Бурлай, О. П. Письменна, Г. М. Ахмач, А. О. Овчатова-Редько, А. Л. Паскар та ін. У педагогічній сфері виділено загальні особливості здійснення юридичної діяльності, а саме це розкрито в працях Н. І. Агаркової, О. Л. Караман, І. М. Ковчиної, Г. М. Бевз, І. В. Пеша, Л. І. Міщик, Т. Ф. Алексеєнко та ін. Однак єдиного дослідження особливостей здійснення саме педагогічної діяльності соціальних правозахисників щодо надання юридичної допомоги в галузі цивільних правовідносин незахищеним верствам населення на сьогодні не здійснено.

Метою даного дослідження є теоретично обґрунтувати важливість і необхідність педагогічної діяльності у сфері цивільних правовідносин в процесі підготовки майбутніх фахівців соціально-правового захисту до надання юридичної допомоги.

Основними завданнями є виокремлення кола осіб, які можуть звернутися за допомогою до соціальних правозахисників, з'ясування обсягу здійснення юридичної діяльності соціальними правозахисниками в сфері цивільних правовідносин, розкриття на основі законодавства меж та порядку здійснення соціального супроводу з надання юридичної допомоги в цивільних правовідносинах, зазначення основних форм і методів забезпечення своїх цивільних прав громадянами за допомогою педагогічно-правової консультації, яку зможуть надавати спеціалісти соціально-правового захисту населення.

В сферу підопічних осіб соціальних правозахисників підпадають незахищені суб'єкти, які мають відповідні гарантії чи привілеїї.

Це і державні допомоги, соціальні пільги, послуги, обслуговування. І всіх їх бажання потрібно не лише кваліфіковано задовольнити, але і вислухавши з моральної точки зору, коректно заспокоїти. Тому в цьому питанні потрібно покладатися як на правову, так і на соціально-педагогічну сторону праці, яку здійснюють соціальні педагоги та працівники. Як зазначав видатний педагог К. Д. Ушинський, вихователь повинен прагнути пізнати людину, яка вона є в дійсності, зі своїми слабостями і в усій її величі, з усіма дрібними потребами і всіма великими духовними вимогами. Тільки тоді він буде в змозі черпати в самій природі людини засоби виховного впливу [7, с. 368].

Якщо ми говоримо про інтереси дорослої особи, яка володіє повною дієздатністю, то вона здатна сама представляти свої інтереси в будь-яких органах влади. В такому разі основним завданням соціальних правозахисників є роз'яснити, розтлумачити, до яких органів людина може звернутися та встановити правовий порядок звернення.

В процесі здійснення суб'єктом, що звернувся за юридичною допомогою юридичних дій щодо визнання, оспорення чи захисту своїх прав, соціальний працівник чи педагог може контролювати та надалі радити клієнтові правильні рішення у справі, тобто здійснювати соціальний супровід до отримання результативного вирішення проблеми та досягнення необхідних соціальних благ.

Відповідно до Закону України “Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю” соціальний супровід визначається як вид соціальної роботи, спрямований на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу. Соціальний супровід передбачає надання конкретній молодій особі або сім'ї впродовж певного терміну комплексу послуг, в тому числі і правових та соціально-педагогічних [4].

Відповідно до систематизації державних органів, яку студенти вивчають у процесі фахової підготовки на дисципліні “Адміністративне право”, визначено, що державна влада в Україні поділяється на три гілки – законодавчу, виконавчу та судову. Соціальний правозахисник повинен роз'яснити, що відповідно до статті 3 Закону України “Про звернення громадян” особи можуть звернутися до будь-якої гілки влади у відповідно визначеній формі. Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги, відповідно до яких вони можуть визнати, оспорити або захистити своє право [3].

Та треба застерегти громадян, що у разі подання звернення, яке містить наклеп і образи, дискредитацію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та їхніх посадових осіб, керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, вони можуть бути притягнуті до передбаченої чинним законодавством відповідальності (стаття 26). Тому їм також не варто зловживати своїми правами та діяти тільки в межах закону.

Соціальні педагоги та працівники, здійснюючи соціальний супровід клієнтів, який включає і правові послуги, займаються правовою діяльністю. За визначенням О. І. Наливайко, правова діяльність здійснюється у різних формах, таких як юридична діяльність, правова поведінка, юридична практика, правова активність, правова робота, правовідносини, правове регулювання. При цьому правовий захист має розглядатися у межах правового регулювання [2, с. 23]. Ця позиція є нам близькою, адже соціальні педагоги та соціальні працівники працюють у напрямі надання правового захисту в соціальній сфері, що зводиться до єдиного поняття “соціально-правовий захист населення”.

Проф. І. М. Ковчина розглядає соціально-правовий захист як тривимірну систему, яка складається з трьох взаємопов'язаних складових – соціального, педагогічного і правового, зв'язки між якими проявляються спеціалізованою ланкою “людина-освіта-право”. Під соціально-правовим захистом населення розуміється всебічна допомога кожній людині та громадянину, який усвідомлює не лише свої права, а й обов'язки [5, с. 88].

Цивілістика, або Цивільне право, є галуззю права, яка регулює майнові та особисті немайнові відносини. Тобто, цивільні правовідносини вміщують велике поле діяння з надання юридичної допомоги та захисту [1, с. 958]. Це і речові, побудовані на відносинах власності, правовідносини зобов'язального характеру, пов'язані з переходом майнових благ від одних осіб до інших, правові підстави спадкування, сімейні питання, порядок відшкодування шкоди в цивільному процесі та ін.

У процесі проведення такої діяльності в сфері соціально-правового захисту соціальні педагоги та працівники можуть допомогти населенню при складанні юридичних документів, у яких відображається або посвідчується інформація, що має правове значення, надати допомогу у вигляді юридичного консультування, що передбачає надання порад, рекомендацій, визначення обсягу повноважень, роз'яснення правового статусу, перспектив судового вирішення справи тощо.

При роз'ясненні тих чи інших правових питань соціальний правозахисник має вказати, що здійснювати юридичні дії особа має можливість як безпосередньо особисто, так і через представництво.

Представництвом за статтею 237 Цивільного Кодексу України є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво виникає на підставі договору, закону [6]. Представник зобов'язаний вчиняти правочин за наданими йому повноваженнями особисто.

Згідно з цивільним законодавством існують такі види представництва, як за законом і за довіреністю. За законом представництво здійснюють батьки (усиновлювачі), які є законними представниками своїх малолітніх і неповнолітніх дітей. Опікун є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною. Законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа [6].

Якщо особа володіє повною цивільною дієздатністю, то на основі положень Цивільного Кодексу України може звернутися за представництвом своїх інтересів по довіреності, що ґрунтується на договорі або на акті органу юридичної особи. Відповідно до статті 244 Цивільного Кодексу України довіреністю визначається письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Будь-який правочин має свою встановлену форму. Довіреність підлягає нотаріальному посвідченню, яке здійснюють нотаріуси відповідно до Закону України "Про нотаріат". Але існують випадки, коли довіреність посвідчує інша особа. Це випадки, при яких громадянин знаходиться у місці або у стані, який перешкоджає його нотаріальному зверненню, а саме у госпіталі, санаторії, у пунктах дислокації військовослужбовців, в установі виконання покарань чи слідчому ізоляторі, населеному пункті, де немає нотаріусів. Такі довіреності посвідчуються вищою керівною особою установи та прирівнюються до нотаріально посвідчених. Довіреність можна укласти і на одержання заробітної плати, стипендії, пенсії, аліментів, інших платежів та поштової кореспонденції [6]. При вивченні основ цивілістики в процесі підготовки соціальних правозахисників варто зазначити, що довіреність має укладатися між особами з обох сторін, які не є визнаними недієздатними або безвісно відсутніми, обмеженими у цивільній дієздатності.

Виходячи з вищевказаного, ми прийшли до висновку, що сфера цивільних правовідносин є однією з найпоширеніших у правовому

полі України. Її основи закладені в Конституції, функціонуючими є кодифіковані акти, що зібрали в себе ряд статей, прийнято багато нових законів і підзаконних актів. Вона зачіпає і поєднує в собі договірні відносини, спадкові, житлові, сімейні та інші. Юридично правильний перебіг цих відносин залежить від знання окремих норм, правильного їх тлумачення самостійно або за допомогою компетентної особи. Такою особою-фахівцем може бути і соціальний працівник або педагог. Частиною їх професійної діяльності є надання правової допомоги особам, які її потребують, здійснення самостійного роз'яснення окремих питань або направлення клієнтів по правильному шляху. Ця тематика є особливо актуальною на сьогодні в період становлення професії соціально-правового захисту населення як виду юридичної допомоги нужденним. Тому і в подальшому будуть здійснюватися дослідження щодо діяльності соціального педагога та працівника, але вже по окремих інститутах цивільних правовідносин.

Література:

1. Великий юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2007. – 992 с.
2. Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. – Вип. 12. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 568 с.
3. Закон України “Про звернення громадян” [Електронний ресурс] // Інформаційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
4. Закон України “Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю” [Електронний ресурс] // Інформаційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
5. *Ковчина І. М.* Основи соціально-правового захисту особистості: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “соціальний педагог” / І. М. Ковчина ; за заг. ред. докт. філос. наук, проф. А. О. Ярошенко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 297.
6. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] // Інформаційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
7. *Ушинський К. Д.* Избранные педагогические произведения / К. Д. Ушинский. – М. : Просвещение, 1968. – 556 с.